

Til
Justis- og beredskapsdepartementet

Oslo, 09.06.21

Høring NOU 2021:6 Myndighetenes håndtering av koronapandemien

Norges museumsforbund er klar over rammene for og gitte avgrensninger i arbeidet i Koronakommisjonens gjennomgang og evaluering. I rapporten redegjøres det for covid-19-pandemiens konsekvenser for ulike sider av kulturlivet, men ordet museum nevnes kun én gang: på side 162 i kapittel 15. Museumsforbundet er innforstått med mandatets avgrensning om at de umiddelbare tiltakene som ble iverksatt for å dempe de økonomiske konsekvensene med støtteordninger ikke skulle evalueres. Vi etterlyser allikevel en noe grundigere omtale av en sektor som i utstrakt grad har vært stengt ned av myndighetene i store deler av pandemien. Museumsforbundet hadde forventet en bredere innhenting av informasjon om pandemiens konsekvenser, også for museene. Museumsforbundet ble ikke invitert til verken innspillmøte eller til å levere innspill til kommisjonen.

I kapittel 35.2 redegjøres det for pandemiens konsekvenser i næringslivet, blant annet nevnes det at det ble etablert støtteordninger for kultursektoren. Museumsforbundet har arbeidet med innspill til støtteordningene siden mars 2020. På linje med de økonomiske konsekvensene som redegjøres i kapitlet, ønsker Museumsforbundet å utfylle de faktiske forholdene. Både stimuleringsordningen og kompensasjonsordningen har vært mer tilpasset arrangører av andre typer arrangementer som konserter og teater, enn museenes daglige aktivitet. Det gjelder museenes enkeltbesøk, skole- og DKS-opplegg, gruppebesøk, omvisninger og andre typer arrangementer. Den kompensasjonen mange fikk, dekket på langt nær tapene, og noen måtte vente helt til januar 2021 før kompensasjonen for sommerens tap ble utbetalt. Museene har gjennom mange år bidratt til at turister har strømmet til byer og steder og lagt igjen penger i hoteller, restauranter osv. Det vil ta lang tid før turistene som utgjør en stor del av museenes besøkstall kommer tilbake. Som en konsekvens av covid-19-pandemien står museumsinstitusjonene nå i stor fare for å få uopprettelig skade på økonomien, på grunn av kombinasjonen av turister som uteblir og nedstengning over tid. Dette påvirker arbeidsplasser, publikumstilbud og forvaltning av samlinger.

Museene holder også konserter og har ulike typer andre arrangementer, men de daglige aktivitetene og tilbudene organiseres på en annen måte enn hva forutsetningene har vært i støtteordningene. Forbudet mot offentlige arrangementer fra 12. mars 2020 gjorde at også flere museer måtte stenge dørene, og utstillingsåpninger avlyses. Mange var likevel kreative, og utvidet museets digitale tilgjengelighet ved å strøme utstillingsåpninger og trekke frem verk og historier fra samlingen. Flere utstillinger har vært åpnet på kunstmuseer etter den første nedstengingen, men i beskjeden grad vært mulig å vise publikum på grunn av nye nedstenginger.

For at museene skulle kunne tilpasse seg støtteordningenes innretning, ble det i mars 2021 foreslått en politisk løsning der temporære utstillinger i første halvår 2021 ble løftet inn i ordningen og kunne gis koronastøtte. Dette forslaget traff bare et fåtall av de museene som var mest utsatt. I tillegg er ikke temporære utstillinger noe man kan «trylle frem» på kort tid. Museene er kunnskapsinstitusjoner med høy grad av profesjonalitet, og museumsbrukerne har høye forventninger til museene og det de formidler. Dette forholdet er basert på tillit, og et forslag om hasteproduserte utstillinger ville svekket løftet om kvalitet til publikum. Forslaget kunne imidlertid hatt en effekt for kunstmuseer som gjerne opererer med flere midlertidige utstillinger i året. For en fremtidig beredskap ønsker Museumsforbundet at de politiske støtteordningene vil være mer treffsikre for å kunne håndtere en krise.

Museumsforbundet etterspør et bredere faktagrunnlag i vurderingene av pandemiens konsekvenser for næringslivet, som også inkluderer konsekvensene av nedstenging og svikt i økonomien for museene. I likhet med andre undersøkelser av kulturlivet som trekkes frem, finnes det konkret informasjon om museene og kulturlivet i rapporten «Koronakrisen og kultursektoren», utgitt av Menon Economics i samarbeid med BI Centre for Creative Industries (BI:CCI), på oppdrag fra Kulturrådet. Ved bruk av denne ville man kunne hentet en mer utfyllende første vurdering av effektene av koronakrisen på kultursektoren i mars og april 2020. Slik rapporten er skrevet fremstilles det som kultursektoren og museene ikke er viktige for økonomi og arbeidsplasser. Dermed får man ikke synliggjort de mange ringvirkningene av museumsvirksomhetene har for samfunnsutviklingen og økonomien. Langtidskonsekvensene for kultursektoren vil nok bli enda tydeligere gjennom 2021 og 2022, og bør undersøkes også gjennom disse og kommende år. Museumsforbundet mener at krisehåndteringen med støtteordninger for kultursektoren var mer tilpasset frilansere og selvstendig næringsdrivende, enn museene. Dette burde vært kommentert i rapportens kapittel 35.2.

Koronakommisjonen skulle også undersøke hvordan sentrale samfunnsfunksjoner, herunder de demokratiske, klarte å opprettholde sin funksjon under pandemien, og om de rette funksjonene ble identifisert og ivaretatt. I Meld. St. 23 (2020-2021) *Musea i samfunnet. Tillit, ting og tid* (Museumsmeldingen) defineres museene slik: «Museumsinstitusjonar er

demokratiske berebjelkar, ein del av den avgjerande infrastrukturen for demokratiutøving og frie ytringar.» Det er derfor interessant at det understrekes at bransjene i liten grad ble hørt i første del av pandemien, og selv måtte lage beredskapsplaner. Det gjorde også Museumsforbundet og museene. Museumsforbundet mener helsemyndighetene i større grad kunne hentet kunnskap i museer og kultursektor i utforming av tiltakene, og at dette er noe koronakommisjonen kunne fremmet som forslag for en bedre fremtidig beredskap.

Koronakommisjonen er opptatt av barn og unge, og i den forbindelse bør kommisjonen også redegjøre for konsekvensene av nedstengningen av museenes på tilbudet til skoleelever, barn og unge og for så vidt, befolkningen som helhet. Forskning viser at deltagelse i kulturaktiviteter er gunstig for fysisk og psykisk helse, og ikke minst for tilhørighet. Konsekvensene av nedstenging av kulturfeltet burde vært vurdert som en del av helseutfordringen knyttet til koronasituasjonen. På side 160 i rapporten står det at skolene burde vært åpnet tidligere, i tråd med de faglige rådene. Da det ble rødt nivå på Kjelsås skole i Oslo, fikk elevene lov til å flytte inn i Teknisk Museum, som var stengt på grunn av smittevern. Dermed slapp elevene hjemmeskole og Teknisk Museum ble en del av Kjelsås skoles beredskap under pandemien. For å redusere negative konsekvenser for barn og unge under en ny epidemi i fremtiden, bør museene som kunnskapsinstitusjoner bli trukket mer inn i vurderingene omkring smittetiltak. Flere museer og deres uteområder ble benyttet til avlastning av skoler, og er en ordning som kunne vært benyttet i større grad, dersom man hadde etablert tydeligere retningslinjer for at skolene kunne regne museumsbesøk. Med benyttelse av museenes innendørs- og utendørs arealer, kunne det gjennomføres som et utdanningstiltak med de regler som gjelder for skolene.

I tråd med Koronakommisjonens mandat, mener Museumsforbundet at pandemiens konsekvenser for museene som viktige samfunnsinstitusjoner og de erfaringene som har blitt gjort, er nødvendige erfaringer som bidrar til å beskrive de komplekse effektene av pandemiene på det norske samfunnet. Således burde kunnskap om museenes situasjon under og håndtering av pandemien inngå i omtalen av «andre funn og læringspunkter som avdekkes i gjennomgangen, som kan ha betydning for samfunnets samlede beredskap og krisehåndtering».

Museumsforbundet har gjennom spørreundersøkelser og museumsstatistikk innhentet kunnskap om pandemiens konsekvenser i det nasjonale museumsnettverket. Sammen med utarbeidede smittevernveiledere, smittevernplakater, innspill og høringer kan de leses her: <https://museumsforbundet.no/dokumenter/?mappe=67&parent=58>.

Andre nyttige referanser for pandemiens konsekvenser for museene er blant annet NEMOs (Network of European Museum Organisations) rapporter med analyser av pandemiens status quo i Europa og hva vi kan forvente oss i museumssektoren fremover. Disse kan leses her: <https://www.ne-mo.org/advocacy/our-advocacy-work/museums-during-covid-19.html>.

ICOM (International Council of Museums) utformet også rapporter om pandemiens konsekvenser i mai og november 2020, som kan leses her: <https://icom.museum/en/news/follow-up-report-museums-covid-19/>.

UNESCOS rapporter «Museums around the world in the face of COVID-19», der den første globale rapporten kom i mai 2020, og med en oppfølger i 2021. Disse kan lese i UNESCOS digitale bibliotek her: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373530> og her: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000376729_eng.

Museumsforbundet ser frem til en Koronakommisjon fase II, med en bredere undersøkelse av konsekvensene og tiltakene for museene og kultursektoren enn i foreliggende rapport. Vi bidrar gjerne inn i det fremtidige arbeidet.

Med vennlig hilsen

Liv Ramskjær
Generalsekretær